

2022 SAYILI 65 YAŞINI DOLDURMUŞ MUHTAÇ, GÜÇSÜZ VE KİMSESİZ TÜRK VATANDAŞLARINA AYLIK BAĞLANMASI HAKKINDAKİ KANUNUN DEĞERLENDİRMESİ

The Evaluation Of The Law Regarding Putting Needy, Powerless And Lonely Turkish Citizens, Older Than 65 Years Old, On Salary

Doç. Dr. Ertuğrul YUVALI¹

Geliş Tarihi: 28.11.2017 Kabul Tarihi: 02.10.2018

ÖZET

Sosyal sigorta tekniği, işleyiş prensiplerindeki önemli üstünlüklerine karşın belli riskler karşısında toplumun ancak belli bir kesimine sosyal güvence sunmaktadır. Bu bakımdan salt sosyal sigorta tekniği, toplumun her bireyine insan onuruna yaraşır asgari bir ekonomik güvence sağlanması noktasında hedeflen amaca ulaşamayabilir. Bu noktada sosyal yardımlar, sosyal güvenlik sistemindeki boşlukları tamamlayan ve kapatan bir rol üstlenir.

Ülkemizde sosyal yardım uygulamaları bakımından en kapsamlı düzenleme 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" dur. Nitekim söz konusu düzenleme, primli sistemin dışında kalan yaşlıların ve engellilerin sosyal risklere karşı korunmasını, aylık bağlanmasını ve sağlık hizmeti sunulmasını ihtiva etmektedir. Günümüze değin bir çok değişikliğe uğrayan 2022 sayılı Kanun son olarak 14/4/2016 tarihli ve 6704 sayılı Kanunla değişikliğe uğramıştır. Çalışmamızda; halk arasında "65 Yaş Aylığı" olarak da ifade edilen söz konusu sosyal yardım türü, 2022 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelik çerçevesinde incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, Sosyal Yardım, 65 Yaş Aylığı, Muhtaçlık, Sağlık Hizmeti.

ABSTRACT

Despite the important advantages of the social insurance technique in the scope of its operational principles, it offers social security only to a certain segment of society against certain risks, which causes deficiencies in the aim of ensuring a minimum economic security, compatible with human dignity, for every individual of the society. At this point, welfare benefits play a role of complementing and closing the gaps in the social security system.

The most comprehensive arrangement in terms of social security applications , constituting one of the most important parts of the social assistance system which is being implemented in our country, and likely has the characteristics of protection is the law no 2022 on "the evaluation of the law regarding putting needy, powerless and lonely Turkish citizens, older than 65 years old, on salary." Hence, this regulation includes the protection of the elderly and the disabled against social risks, excluded from the social security system with social contributions, putting them on salary, and health care delivery. Law No. 2022, which has been modified until today, has lastly been amended by law dated 14/4/2016 and numbered 6704. The type of social assistance, which is also called "65-year-old pension" among the public, was intended to be investigated within the framework of law No. 2022 and related regulation in our study.

Keywords: Social Security, Social Assistance, Age 65 Allowance, Neediness, Healthcare.

¹ Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Başkanı. E-posta: eyuvali@erciyes.edu.tr. ORCID ID: 0000-0002-7272-0897

GİRİŞ

Nüfusun yaşlanması, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan en önemli demografik olgudur. Nitekim toplumun yaş ortalamasının yükselmesinin istihdam, sağlık, çevre, eğitim, çevre ve toplumsal hayatı etkilediği gibi sosyal güvenlik hususunda da ciddi etkileri olmuştur². Dünyada ve ülkemizde yaşlı bireylerin yaşamlarını devam ettirmeleri, sosyal ve ekonomik standartları yükseltmeleri oldukça zor olduğu gibi ciddi anlamda finansman kaynaklarının bu meseleye aktarılmasını gerektirir. Ancak unutulmamalıdır ki; bir ülkenin muhtaç, yaşlı, engellilerine ne kadar sosyal güvenlik hizmeti sağlayabildiği o ülkenin ne derecede bir sosyal devlet olduğuyla doğrudan ilişkilidir³.

Ülkemizde koruma karakteri taşıyan sosyal yardım uygulamaları bakımından en kapsamlı düzenlemelerden biri 01.07.1976 tarihli ve 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” dur⁴. Günümüze değin bir çok değişikliğe uğrayan 2022 sayılı Kanun son olarak 14/4/2016 tarihli ve 6704 sayılı Kanunla⁵ değişikliğe uğramıştır ve ülkemizde uygulanmakta sosyal yardım sisteminin en önemli parçalarından birini oluşturmaktadır⁶. Zira Türk Tarihi’nin finansmanı doğrudan kamu kaynaklı, kapsamı belirgin ve modern nitelikli ilk sosyal yardım uygulaması “65 Yaş Aylığı” olarak da bilinen söz konusu hukuki düzenlemedir⁷.

2022 sayılı Kanunda sonradan yapılan değişikliklerle muhtaç durumdaki engelli vatandaşlar ve hatta belirli şartlar dâhilinde muhtaç engellilere bakan yakınlarını da kapsama alınmıştır. Bu bağlamda söz konusu Kanun gerek muhtaç yaşlı gerek muhtaç engelli vatandaşlarımızı kapsayan bir düzenleme mahiyetine kavuşmuştur. Görüldüğü üzere 2022 sayılı Kanun kapsamında yardımda bulunanlar gelirleri ve durumları bakımından toplum içinde en fazla korunmaya ihtiyacı olan kesimlerdir⁸.

² **Camkurt**, Mehmet, Zülfi; “Yaşlılık ve Yaşlıların Sosyal Güvenliği Kapsamında 65 Yaş Aylığı Bağlanması İşlemleri”, Kamu-İş 2014; C:13, Sayı: 3/, s. 71

³ **Tuncay**, Can/**Ekmekçi**, Ömer; Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Yayınları, 18. Bası, İstanbul 2016. s. 746.

⁴ RG, 10/7/1976 , 15642.

⁵ RG, 26 Nisan 2016, 29695
(Değişik: 12.7.2013-6495/md. 73).

⁶ **Olgaç**, Cüneyt; “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanmasında Usul ve Esaslar”, Sosyal Güvenlik Dünyası, Yıl:12, sayı:61, s. 18.

⁷ **Alper**, Yusuf; Sosyal Sigortalar Hukuku, 7. Bası, Ağustos 2015, Dora Yayınları, Bursa 2015, s. 22. **Metin**, Onur; “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, **Çalışma ve Toplum**, 2011/1, s.186.

⁸ Özdamar, Murat/Çakar, Erden; “Muhtaç Yaşlılar ile Engellilere Aylık Bağlanması Ve Bunların Bakımını Üstlenenlere Evde Bakım Ücreti Ödenmesinin Şartları”, İş ve Hayat Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, s. 172.

2022 sayılı Kanun'un aylık bağlanmasına ilişkin uygulama esaslarına ilişkin olarak bir çok Yönetmelik düzenlenmiştir. Nitekim söz konusu aylığın bağlanmasına ilişkin esaslar ilk olarak "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik"⁹ ile düzenlenmiştir. Bu Yönetmelik 2022 sayılı 1 Temmuz 2006 tarihinden itibaren yürürlüğe giren "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik"¹⁰ ile yürürlükten kaldırılmıştır. Söz konusu Yönetmelik de "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik"¹¹ ile ilga olmuştur. Son olarak bu Yönetmelik de "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik"¹² ile yürürlükten kaldırılmış ise de söz konusu bu son Yönetmeliğin bir takım hükümleri 25.03. 2014 tarihli bir Yönetmelikle değişikliğe uğramıştır.¹³

I. 2022 SAYILI KANUNUN KAPSAMINDA OLANLAR

"65 yaş aylığından" yararlanabilecek olanlar 2022 sayılı Kanun'un ilk maddesinde belirlenmiştir. Söz konusu Kanunun ilk maddesinin ilk fıkrasına göre; "Sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar, nafaka bağlanmış veya nafaka bağlanması mümkün olanlar veya 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu hükümlerine göre harçlık ödenenler hariç olmak kaydıyla, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilen 65 yaşını doldurmuş Türk vatandaşlarına, muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe (2.332) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanır"¹⁴. Söz konusu Kanun'un

⁹ RG, 06.01.1994, 21810.

¹⁰ RG, 20.06.2006, 26204.

¹¹ RG, 06.11.2010, 27751.

¹² RG, 25.01.2013, 28539.

¹³ Bkz.: "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik", R.G., 25.03.2014, 28952.

¹⁴ Anayasa Mahkemesi'nin 29.05.2014 tarih 29014 nolu Resmi Gazete 'de yayımlanan 03.04.2013 T. 2013/52 E. 2013/52 K. sayılı içtihadı ile; 662 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 9. maddesiyle 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun'un 1. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "il veya ilçe İdare Heyetlerinden" ibaresinin "il veya ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından", 8. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında yer alan "il veya ilçe İdare Kurullarının" ibarelerinin "il veya ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma

ikinci maddesi itibariyle ise 65 yaş doldurulmamış olsa bile;

* Başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde engelli olduklarını ilgili mevzuatı çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile kanıtlayan, 18 yaşını dolduran Türk vatandaşı engellilerden; sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar veya nafaka bağlanmış ya da nafaka bağlanması mümkün olanlar hariç olmak üzere, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilenlere muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe (4.860) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda,

* İlgili mevzuat çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile engelli olduklarını kanıtlayan, 18 yaşını dolduran ve talebine rağmen Türkiye İş Kurumu tarafından işe yerleştirememiş olan Türk vatandaşlarından; sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar veya nafaka bağlanmış ya da nafaka bağlanması mümkün olanlar hariç olmak üzere, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilenlere muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe (3.240) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda, aylık bağlanacaktır.

Görülmektedir ki; 2022 sayılı Kanun sadece 65 yaşını doldurmuş muhtaç durumdaki vatandaşlar için değil, belirli şartlar dâhilinde 01.07.2005 tarih ve 5738 sayılı Kanun ile birlikte engelli vatandaşlar için de aylık bağlanmasını öngörmüştür. Bunun yanında 2022 sayılı Kanun'un ikinci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca; 18 yaşını tamamlamamış ve ilgili mevzuatı çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile engelli oldukları kanıtlanmış durumundaki engelli yakınlarının bakımını üstlenen Türk vatandaşlarından, her ne nam altında olursa olsun her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden daha az olan ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilenlere muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe ve bakım ilişkisini fiilen gerçekleştirmeleri kaydıyla, (3.240) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanır, hükmü öngörülmüştür. Bu itibarla belirli şartlar dâhilinde¹⁵ muhtaç engellilere bakan yakınlarına da aylık

Vakıflarının" şeklinde değiştirilmeleri, 6223 sayılı Kanun kapsamında olmadığından, bu maddenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline; iptal hükmünün kararın Resmi Gazete 'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

¹⁵ Nitekim söz konusu fıkranın ilk cümlesine göre engelli yakınına aylık bağlanabilmesi için nafaka bağlanan veya nafaka bağlanması mümkün olanlar ile sosyal güvenlik kuruluşlarının

bağlanması öngörülmüştür.

II. 2022 SAYILI KANUN BAKIMINDAN AYLIK BAĞLANMA ŞARTLARI

A. 65 YAŞINI DOLDURMUŞ VATANDAŞLAR BAKIMINDAN

1) Türk Vatandaşı Olmak

2022 sayılı Kanun itibariyle “65 yaş aylığı” bağlanması bakımından gerekli ilk şart, kişinin Türk Vatandaşı olmasıdır^{16,17}. Vatandaşlık koşulu sadece bu aylığın talep edildiği tarihte değil aynı zamanda aylığa hak kazanıldıktan sonra da aranır^{18,19}. Nitekim Türk vatandaşlığından çıkarılma ve Türk vatandaşlığı muhafaza edilmeksizin yabancı memleket uyuşuna girilmesi aylığın kesilme nedenlerinden biri olarak sayılmıştır (Yön md. 11-2/d).

2) 65 Yaşını Doldurmuş Bulunmak

2022 sayılı Kanun itibariyle yaşa bağlı olarak aylık bağlanabilmesine hak kazanılması bakımından kişinin 65 yaşını doldurması gerekir. Söz konusu Kanun’un ilk maddesine göre 65 yaşın tespitinde, doğum tarihlerinde yapılmış düzeltmeler nazara alınmaz (md. 1/son). Başka bir ifadeyle aylık için başvuran müracaat sahibinin 65 yaşını doldurup doldurmadığının tespitinde doğum tarihinde sonradan yapılmış düzeltmeler dikkate alınmaz²⁰.

herhangi birinden her ne nam altında olursa olsun gelir veya aylık hakkından yararlanan durumunda ya da uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışan durumunda kendisine bakmakla yükümlü bir yakını bulunan engelli çocuklar bakımından yakınlarına aylık bağlanamaz.

¹⁶ **Sözer**, Ali Nazım; Türkiye’de Sosyal Hukuk, Ankara, 1994. s. 66.; **Uşan**, Fatih; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Seçkin Yayınları, Ankara 2009, s.67.; Özdemir, Cumhur Sinan; “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması”, Sosyal Güvenlik Dünyası, Yıl:9, Sayı:41, Ocak-Şubat 2007, s.91.

¹⁷ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü Ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik md. 11/d : “Türk vatandaşlığından çıkarılma, Türk vatandaşlığı muhafaza edilmeksizin yabancı memleket uyuşuna girilmesi tarihini takip eden ilk ödeme döneminin başından itibaren kesilir”

¹⁸ Göktaş, Murat/Çakar, Erden/Özdamar, Murat; Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011, s. 90.

¹⁹ 5901 sayılı Türk vatandaşlığı Kanununa göre Türk vatandaşlığı, doğumla veya sonradan kazanılır.

Doğumla kazanılan Türk vatandaşlığı, soy bağı veya doğum yeri esasına göre kendiliğinden kazanılır. Doğumla kazanılan vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade eder. Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı ise, yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir.

²⁰ **Camkurt**, Mehmet, Zülfi; s. 83.

3) Kimsesiz Olmak

2022 sayılı Kanun itibarıyla “65 yaş aılığına hak kazanabilmenin bir diğerk koşulu kimsesiz olmaktır. Başka bir ifadeyle başvuruda bulunan kişiyeye aylık bağlanabilmesi için kişiyeye kanunen bakmakla yükümlü bir kişinin bulunmaması gerekmektedir²¹. “Bakmak” ile kastedilenden barınma, yeme-içme, giyinme ve tedavi gibi her türlü ihtiyacın karşılanması anlaşılmalıdır²².

“Kanunen bakmakla yükümlü kimse”den ne anlaşılması gerektiğı ise ilgili Yönetmelikte Medeni Kanun’un 364. maddesine atıf yapılması suretiyle açıklanmıştır²³. Buna göre; kanunen bakmakla yükümlü kimsesi bulunmayan, Türk Medeni Kanunu’nun 364 üncü maddesine göre tespit edilecek hiçbir yakını bulunmayan veya bu kapsamdaki bir veya birden fazla yakınından toplam olarak, 2022 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde belirtilen tutara eşit veya daha fazla tutarda nafaka almayan veya alması mümkün olmayanları²⁴ ifade eder.

Medeni Kanun’un 364. maddesinde²⁵ “kanunen bakmakla yükümlü olma” durumu kişinin altsoy, üstsoy ve refah içinde bulunması koşuluyla kardeşleri bakımından öngörülmüştür. Ancak kocası, hükümlü, gaip veya akıl hastası olmayan evli kadınlar²⁶, 18 yaşından küçük olup anası veya babası olan çocuklar, güçsüzler yurdunda parasız bakılanlar (Belediye Kanunu md. 14/a), huzur evlerinde ücretsiz bakılanlar, ölüncüye kadar bakma akdi uyarınca kendilerine bakılanlar (Borçlar Kanunu md. 611), ceza ve tevkif evlerindeki tutuklu ve hükümlüler ve diğerk özel kanunlara göre bakım altına alınanlar, M.K. md. 364 anlamında bir yakını olmasa bile kimsesiz sayılmayacaklardır²⁷.

²¹ Uşan, Fatih; s. 68.

²² Gökaş, Murat/Çakar, Erden/Özdamar, Murat; s. 88.

²³ Bkz.: 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik md.7/7

²⁴ 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü Ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik md. 4-1/ç.

²⁵ Medeni Kanun madde 364- “Herkes, yardım etmediğı takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır”.

²⁶ Bkz.: “Aylık veya aylık farkı hakkını kaybedenlere, aylıklarının kesilmesini gerektiren tarihten sonraki dönemler için yapılan ödemeler, Kurumun bildirimine üzerine mahalli maliye teşkilatı tarafından ilgililerden tahsil edilir. Yasa uyarınca çıkarılan yönetmelikte aylıkların kesilmesi şartları sayılarak belirlenmiş olup, sözü geçen maddenin f bendinde özürlünün evlenmesi hali aylık hakkının kaybedilmesi durumu olarak düzenlenmiştir. O halde, mahkemece; davalının özürlü aylığı alması halinin kalktığı gözetilmek suretiyle Kanun gereğı davalıya ödenen aylıkların bilirkışı marifetiyle hesap edilip iadesine karar verilmesi gerekir”. **Yargıtay** 3.Hukuk Dairesi, Karar Tarihi: 17.01.2013, Esas Numarası: 2012/22939, Karar Numarası: 2013/594,(<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>).

²⁷ **Tuncay**, A. Can/**Ekmekçi**, Ömer; s. 750.

Son olarak belirtelim ki; Medeni Kanun'un ilgili hükümlerince kendisine nafaka vermekle yükümlü yakınları bulunanlara nafaka bağlanmadıkça 2022 sayılı Kanun bağlamında "kimsesiz" olarak değerlendirilirler²⁸.

4) Muhtaç Olmak

Muhtaçlığı genel olarak tanımlamak gerekirse, kişilerin ihtiyaçlarını asgari ölçüde karşılamaya yetecek gelire sahip olamama durumu olarak ifade edilebilir²⁹. Muhtaçlığın dar ve geniş anlamda bir çok tanımı ve buna bağlı olarak geliştirilen ölçütleri söz konusu olsa da bizim için bu noktada önemli olan husus, 2022 sayılı Kanun bağlamında muhtaçlığın nasıl belirlendiği olacaktır.

2022 sayılı Kanun'a göre muhtaçlık belirlenirken asgari ücretin aylık net tutarı esas alınır. Kanun'un ilk maddesi uyarınca hangi ad altında olursa olsun kendisine ve eşine ait her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle, kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı asgari ücretin aylık net tutarının 1/3' ünden fazla olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kimseler muhtaç kabul edilemez ve kendilerine aylık bağlanamaz (6704 Sayılı Kanun /md.1/III). Dolayısıyla 2022 sayılı Kanun bağlamında kendisine ve eşine ait her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle, kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı asgari ücretin aylık net tutarının 1/3' ünden az olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kimseler "muhtaç" olarak kabul edilirler³⁰.

Bahse konu hüküm 14.4.2016 tarihli ve 6704 sayılı Kanun³¹ ile değişikliğe uğramadan önce ise; "her ne nam altında olursa olsun her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle, hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden fazla olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kimseler muhtaç kabul edilemez ve kendilerine aylık bağlanamaz." şeklindeydi.

Görüldüğü üzere yeni düzenleme ile birlikte hane halkından birinin veya birilerinin gelirinde bir artış olduğu takdirde "65 yaş aylığı" alan kişinin aylığı kesilmeyecek ve hali hazırda "65 yaş aylığı" alamayan bazı kişiler de aylık almaya başlayabilecektir. Zira 6704 sayılı Kanun ile öngörülen değişiklik itibarıyla kişinin sadece kendisinin ve eşinin gelirlerinde bir artış söz konusu olduğu takdirde muhtaç sayılmayacaktır. Belirtelim ki; muhtaçlık sınırı belirlenirken

²⁸ **Göktaş**, Murat/Çakar, Erden/Özdamar, Murat; s. 88.

²⁹ **Camkurt**, Mehmet, Zülfi; s. 83.

³⁰ **Güzel**, Ali/**Okur**, Ali Rıza/**Caniklioğlu**, Nurşen; Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta yayınları, 16. Bası, İstanbul 2016, s. 821.; **Korkusuz**, Refik/**Uğur**, Suat; Sosyal Güvenlik hukuku, ekin Yayınları, Bursa 2015, s. 99.

³¹ "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 26 Nisan 2016 Sayı: 29695.

net asgari ücret esas alındığına göre asgari ücret tutarı değiştiğinde muhtaçlık sınırı da değişecektir³².

5) Başvuru ve Değerlendirme

2022 sayılı Kanun uyarınca bağlanacak aylıklara ilişkin başvurular, kişilerin adrese dayalı nüfus kayıt sisteminde kayıtlı ikametgâhının bulunduğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yapılmalıdır (Yön. md. 5/I). Başvurular şahsen ve yazılı olarak yapılmalıdır³³. Yaşlıya vasi atanmış ise Mahkemece verilmiş olan vesayet kararının aslı veya noter tarafından onaylanmış sureti başvuru esnasında talep edilmektedir^{34, 35}.

“65 yaş aylığı” bağlanmasına ilişkin başvurular, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlıklarınca “ön inceleme” ve “sosyal inceleme” olmak üzere iki aşamalı bir değerlendirme sürecine tabi tutulur. Ön inceleme, müracaat belgelerinde herhangi bir eksiklik olup olmadığına ilişkin olarak yapılır ve eksik bir belge söz konusuysa yapılan başvurular kabul edilmez.

“Sosyal inceleme” ise yaşlılık aylığı bağlanacak kişinin evinin ziyareti ve çevre araştırmasından elde edilen bilgilerden oluşur (Yön md.6/I). Nitekim sosyal inceleme, başvuru formunda beyan edilen bilgiler ile merkezi veri tabanlarından yapılan sorgulamalar doğrultusunda elde edilen bilgilerin doğrulanması ve hanenin genel durumunun mahallinde tespit edilmesi amacıyla, vakıf personeli tarafından başvuruda bulunanın ikametgâhına ve çevresine gidilmek ve hane ziyaret bilgi formu doldurulmak suretiyle gerçekleştirilir(Yön md. 6/II). Sosyal inceleme ön incelemeden farklı olarak bir defaya mahsus olarak yapılmaz. Nitekim ilgili Yönetmelik uyarınca aylık almaya hak kazanan kişilerin sosyal incelemeleri her yıl yenilenir (md. 6/son).

Yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için başvuruyu müteakip yapılan ön ve sosyal inceleme aşamalarından sonra değerlendirme aşamasına geçilecektir. Bu aşama neticesinde sistem üzerinden yapılan sorgulamalar ve yapılan “sosyal inceleme” sonucunda elde edilen bilgiler itibarıyla kendisine ve eşine ait her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle kişi başına düşen geliri muhtaçlık sınırının altında olanlara söz konusu aylık bağlanır.

Yönetmeliğin md. 7/II’ye göre sistem üzerinden yapılan sorgulamalar³⁶ ve

³² Özdamar, Murat/Çakar, Erden; s. 172.

³³ Başvuru işleminin kanunî temsilciler tarafından yapılması hâlinde mahkemedan alınmış karar örneği, vekil tarafından başvuru yapılması hâlinde vekâletname örneği başvuru formuna eklenir(Yön md. 5/II).

³⁴ **Camkurt**, Mehmet, Zülfi; s. 89.

³⁵ Yönetmelik md. 5/VI’ya göre; eksik belge ile yapılan başvurular kabul edilmez ve aylık başvurusu belgelerin tamamlanmasını müteakip sisteme işlenir.

³⁶ Burada sistem ile ifade edilen husus; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından oluşturulan ve yoksul ve muhtaç kişilerin başvurularının alınması, hane dosyalarının oluşturulması, kişisel verilerinin ve sosyo-ekonomik bilgileri ile servet unsurlarının merkezi veri tabanlarından sorgulanması, hanenin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin mahallinde

yapılan “sosyal inceleme” sonucunda aşağıdaki kimseler yaşlılık aylığına hak kazanamayacaktır.

“a) Hangi ad altında olursa olsun sosyal güvenlik kurumlarından bir gelir veya aylık hakkından faydalananlar ile isteğe bağlı prim ödeyenler dahil olmak üzere sosyal güvenlik kurumlarına uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sigortalı olmayı gerektirecek şekilde bir işte çalışanlar,

b) 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılanlar³⁷,

c) Muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde nafaka bağlanmış veya bağlanması mümkün olanlar,

ç) Muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde mahkeme kararıyla veya bir mevzuat gereği bağlanmış devamlı bir geliri bulunanlar,

d) Herhangi bir şekilde muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde devamlı gelir sağlayan ya da sağlaması mümkün olanlar,

e) Kamu veya özel kurum ve kuruluşlarda iâşe ve ibateleri dâhil olmak üzere sürekli bakımı yapılan veya yaptırılanlar,

f) Malları ve gelirleri devredilerek bir sözleşmeyle gerçek veya tüzel kişilerce kendilerine bakılanlar”.

2022 sayılı Kanun kapsamındaki aylıklara ilişkin tüm iş ve işlemler, başvuru tarihinden itibaren en geç bir ay içinde tamamlanır(Yön. md. 8/l). Değerlendirme vakıf mütevelli heyeti tarafından yapılarak söz konusu bir ay içinde başvuru kabul veya reddedilecektir^{38, 39}.

yapılan sosyal incelemeye ilişkin raporların tutulması, muhtaçlık kararının verilmesi, yardım ödemelerine ilişkin banka talimatlarının verilmesi ve gerçekleştirilen tüm yardımlara yönelik otomatik muhasebeleştirme eylemlerinin tamamının elektronik ortamda yürütüldüğü “Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi”dir. Ayrıntılı bilgi için bkz.:(<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/projeler/butunlesik-sosyal-yardim-bilgi-sistemi>).

³⁷ Söz konusu hüküm; SSGSSK’nun 60. maddesinde öngörülen genel sağlık sigortalısı sayılma şartlarını taşımamakla birlikte başka bir ülkede sağlık sigortasından yararlanma hakkı bulunmadığı için genel sağlık sigortalısı sayılan vatandaşlara ilişkindir.

³⁸ “Yönetmelik hükümlerinin dayanağı yasa hükümlerine aykırı olması halinde üst hukuk normu olan yasa hükmünün uygulanacağı hukukun bilinen ilkelerindedir. Aylık bağlamada veya ödenmesinde uygulanacak usul ve kullanılacak belgelerin bir yönetmelikle tesbit olunacağı hükmü ile idareye sadece uygulama yöntemi ve kullanılacak belgeler konusunda düzenleme yetkisi verilmiştir. Bu hükmeye istinaden yasa da öngörülen bir sürenin uzatılması veya başka bir takım esaslara bağlanması mümkün görülmemektedir” **Danıştay** 10. Daire, Karar Tarihi: 28.02.1990, Esas: 1989/ 1390,Karar: 1990/403.(<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>).

³⁹ Vakıf Mütevelli Heyeti verdiği kararların, 2022 sayılı Kanun ve bu Yönetmelikte belirtilen hükümlerle, 2022 modülünden ve sosyal incelemeden elde ettiği bilgilere uygun olmasından sorumludur(Yön md.8/son) .

B. ENGELLİ VATANDAŞLAR BAKIMINDAN

1) Türk Vatandaşı Olmak

2022 sayılı Kanundan sadece Türk vatandaşları yararlanabilir. Bu bakımdan sadece 65 yaşını doldurmuş kişilerin değil, muhtaç engellilerin de 2022 sayılı Kanundan yararlanabilmeleri için Türk vatandaşı olmaları şarttır⁴⁰.

2) Engelli ve Muhtaç Olmak

2022 sayılı Kanundan yararlanabilmek bakımından 65 yaşın doldurulmasının yanı sıra;

* Başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde engelli olduklarını⁴¹ ilgili mevzuatı çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile kanıtlayan, 18 yaşını dolduran Türk vatandaşı engellilerden; sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar veya nafaka bağlanmış ya da nafaka bağlanması mümkün olanlar hariç olmak üzere, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilenlere muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe(4.860) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda,

* İlgili mevzuatı çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile engelli olduklarını kanıtlayan⁴², 18 yaşını dolduran ve talebine rağmen Türkiye İş Kurumu tarafından işe yerleştirilememiş olan Türk vatandaşlarından; sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar veya nafaka bağlanmış ya da nafaka bağlanması mümkün olanlar hariç olmak üzere, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilenlere muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe (3.240) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda, aylık bağlanacaktır (md. 2/l-a,b).

* Nafaka bağlanan veya nafaka bağlanması mümkün olanlar ile sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birinden her ne nam altında olursa olsun gelir veya aylık hakkından yararlanan durumunda ya da uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışan durumunda kendisine bakmakla yükümlü bir yakını bulunan engelli çocuklar hariç olmak

⁴⁰ "Türk vatandaşlığından çıkarılma ve Türk vatandaşlığı muhafaza edilmeksizin yabancı memleket uyruğuna girilmesi" ilgili Yönetmelik bakımından aylığın kesilme nedenlerinden biri olarak sayılmıştır(Yön md. 11-2/d).

⁴¹ Toplam özür oranı % 70 ve üzerinde olmalıdır.

⁴² Toplam engellilik oranı % 40 ile % 69 arasında olmalıdır(Yön. md. 2/b).

kaydıyla; Türk vatandaşı olan, 18 yaşını tamamlamamış ve ilgili mevzuatı çerçevesinde alınacak sağlık kurulu raporu ile engelli oldukları kanıtlanmış durumundaki engelli yakınlarının bakımını üstlenen Türk vatandaşlarından⁴³, her ne nam altında olursa olsun her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden daha az olan ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaç olduğuna karar verilenlere muhtaçlık hâli devam ettiği müddetçe ve bakım ilişkisini fiilen gerçekleştirmeleri kaydıyla aylık bağlanır⁴⁴ (md. 2/II).

Görülmektedir ki; üç tür engelli aylığı söz konusudur. Bunlar; başkasının bakımına muhtaç olan engelli aylığı, başkasının bakımına muhtaç olmamakla birlikte talebine rağmen Türkiye İş Kurumu tarafından işe yerleştirilememiş olan engelli aylığı ve 18 yaşının altındaki engelli yakını aylığıdır.

Daha önce de ifade edildiği üzere söz konusu aylığın bağlanabilmesi için engelli ve engelli yakını olmanın yanı sıra “muhtaç” olmak da gereklidir. Nitekim 2002 sayılı Kanuna göre bakıma muhtaç engellilerden ve engellilerden veya ikinci fıkra gereğince aylık bağlanacak engelli yakınlarından, her ne nam altında olursa olsun her türlü gelirler toplamı esas alınmak suretiyle, hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelir tutarı, 16 yaşından büyükler için belirlenmiş olan asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden fazla olanlar ile aynı tutardan fazla gelir sağlaması mümkün olan kimseler muhtaç kabul edilemez ve kendilerine aylık bağlanamaz (md. 2/III). Ayrıca 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu hükümlerine göre harçlık ödenenler de muhtaç olarak kabul edilemez ve kendilerine bu Kanun hükümlerine göre aylık bağlanamaz⁴⁵.

3) Başvuru ve Değerlendirme

2022 sayılı Kanundan yararlanabilmek bakımından “başvuru ve değerlendirme” süreci 65 yaşından büyük olanlar ve engelli-engelli yakını bakımından oldukça benzer olup ilgili Yönetmeliğin 5. maddesinde düzenlenmiştir ki; bu sürece muhtaç yaşlılar ile ilgili kısımda değinmiştik.

⁴³ Kanunen bakmakla yükümlü olduğu ve fiilen bakımını gerçekleştirdiği, toplam engellilik oranı %40 ve üzerinde olduğu gibi 18 yaşını da tamamlamamış durumda özürlü yakını olanlar bu aylıktan faydalanabilecektir(Yön md. 2/c).

⁴⁴ 3.240 gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda aylık bağlanacaktır.

⁴⁵ Ancak aylık almaya hak kazanacak şekilde engelli olduğunu belgeleyen ve herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan yetim olarak aylık veya gelir almakta olan çocuklardan bu kurumlardan aldıkları aylık veya gelir toplamı tutarları, bu madde gereğince durumlarına göre ödenebilecek tutardan daha az olanlara; aradaki fark ilgili sosyal güvenlik kurumu tarafından (birden fazla sosyal güvenlik kurumundan aylık veya gelir alanlar için yalnızca tercih edecekleri bir sosyal güvenlik kurumu tarafından) ödenir ve bu şekilde ödenen tutarlar Hazineден tahsil edilir (md. 2/son).

Dolayısıyla bu bahiste tekrara düşmemek için sadece engelli aylığı bakımından başvuru, inceleme ve değerlendirme aşamalarındaki farklılıklara değineceğiz.

Öncelikle belirtelim ki, yaşlılık aylığı başvurularında, herhangi bir belge talep edilmemesi esas iken engelliler ve 18 yaş altı engelli yakını bulunanlar için bağlanacak aylık başvurusu sırasında aşağıdaki belgeler talep edilmektedir;

* Engelli ve başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek durumda olanların başvurularında, engelli sağlık kurulu raporunun aslı ya da noter/hastane başhekimliği tarafından onaylı sureti veya Sağlık Bakanlığı veri tabanından elektronik olarak paylaşılan rapor bilgileri kabul edilir. Bununla birlikte özürlü sağlık kurulu raporu suretlerine Vakıf Müdürlerince, aslının ibraz edilmesi kaydıyla “aslı gibidir” onayı verilir.

* 18 yaş altı özürlü yakını aylığı başvurularında; özürlü sağlık kurulu raporunun yanında, kanuni velisinin olmadığı durumlarda atanmış vasilere ilişkin mahkemece verilmiş vesayet kararının aslı ya da noter tarafından onaylı sureti istenir (Yön. md. 5/V). Kişinin yaşlı veya engelli aylığı alması, fiilen bakımını üstleneceği engelli yakını bulunması durumunda engelli yakını aylığı almasına engel teşkil etmez (Yön md. 7/V).

C. 2022 SAYILI KANUN BAKIMINDAN AYLIK BAĞLANMASI VE AYLIĞIN DURDURULMASI, KESİLMESİ, GERİ ALINMASI

1) Aylık Bağlanması

2022 sayılı Kanuna dayalı olarak bağlanan aylıkların başlangıç tarihi, ilgililerin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına yapacakları yazılı müracaatlarını takip eden aybaşıdır⁴⁶. Söz konusu aylıklar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı⁴⁷ tarafından belirlenecek ödeme gün ve dönemlerinde peşin olarak ödenir^{48, 49}. Aylığa hak kazanma başlangıç tarihi ile ilk aylık ödemesinin yapıldığı ödeme döneminin ilişkin olduğu aya kadar olan haklar için ise defaten ödeme yapılır. Başka bir ifadeyle aylığa hak kazanma başlangıç tarihinden ilk aylık ödemesinin yapıldığı ödeme dönemine kadar olan aylık hakları bakımından, aylığın bağlandığı tarihi takip eden ilk ödeme döneminde toplu ödeme yapılacaktır⁵⁰.

2022 sayılı Kanun bakımından söz konusu aylıklar, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden ödenir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, gerektiğinde;

⁴⁶ **Yüksel**, Hasan; Sosyal Güvenlik Hukuku, Ekin Yayınları, Bursa 2016, s. 265.

⁴⁷ 12/7/2013 tarihli ve 6495 sayılı Kanunun 73 üncü maddesiyle, 2022 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci fıkrasında geçen “Sosyal Güvenlik Kurumu” ibaresi, “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” şeklinde değiştirilmiştir.

⁴⁸ Üçışık, H.Fehim; Sosyal Güvenlik Hukuku, Ötüken Yayınları, İstanbul 2015, s. 102.

⁴⁹ Aylıkların ödeme gün ve dönemleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından belirlenir. Belirlenen gün ve dönemlerde ödemeler; hak sahiplerinin kendilerine veya durumlarına göre vekillerine, vasilerine, kayyumlarına veya velilerine peşin olarak yapılır (Yön md. 9/III).

⁵⁰ **Camkurt**, Mehmet, Zülfi; s. 92.

aylık almak için başvuruların kendilerinin ve nafaka yükümlülerinin gelir, yaşam düzeyi ve varlıkları hakkında, belirleyeceği yöntemlerle inceleme yapmaya ve yaptırmaya, özel veya resmi idare, müessese ve ortaklarından ve şahıslardan bilgi ve belge istemeye yetkilidir (md. 8/I).

2022 sayılı Kanuna dayalı olarak ödenecek olan aylıklar, aylık türlerine göre; 65 yaş üzerindeki için 2022 sayılı Kanunun ilk maddesinde öngörölmüş olan (2.332) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarda, engelli ve 18 yaş altı engelli yakını aylığı: 2022 sayılı Kanunun ilk maddesinde öngörölmüş olan (2.332) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutarın %200'ü tutarında, başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek derecede engelli aylığı: 2022 sayılı Kanunun ilk maddesinde öngörölmüş olan (2.332) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunan tutarın %300'ü tutarında, hesaplanarak ödenir⁵¹.

2) Aylığın Durdurulması

2022 sayılı Kanun'un uygulanması bağlamında aylık almakta iken ikametgâhını başka vakfın görev alanına girecek şekilde değiştirenlerin aylıkları geçici olarak durdurulur. Kişilerin bir yıl içinde yeni ikametgâhlarındaki ilgili vakfa başvurmaları gerekmekte olup muhtaçlığının devam ettiğinin Mütevelli Heyeti tarafından tespiti halinde aylıkları durdurulduğu tarihten itibaren yeniden başlatılarak hak ettiği aylıklar takip eden ilk ödeme döneminde ödenir. Yine süreli raporu bulunanlar için, raporun Sağlık Bakanlığı veri tabanından temin edilemediği durumlarda, rapor süresi dolmasına rağmen yeni raporunu Vakfa teslim etmeyenlerin aylıkları geçici olarak durdurulur. Rapor süresinin dolum tarihinden itibaren bir yıl içinde yeni rapor getirilmesi halinde geçici olarak durdurulmuş olan aylıklar, durdurulduğu tarihten itibaren yeniden başlatılarak takip eden ilk ödeme döneminde ödenir (Yön. md. 11/I)

3) Aylığın Kesilmesi ve Geri Alınması

Yaşlılık ve engellilik nedeniyle aylık bağlananlarının aylıklarının hangi hallerde kesileceği 28539 sayılı Yönetmelik md. 11/II'de belirtilmiştir. Bu hükme göre aşağıdaki hallerde aylıklar ilk ödeme döneminin başından itibaren kesilir:

a) Ölüm,

b) Feragat,

c) 18 yaş altı özürlü yakını aylığı alanlar için özürünün 18 yaşını doldurması,

ç) 18 yaş altı özürlü yakını aylığı alanlar için bakıcı ile bakılanın aynı hanede ikamet etmediğinin, aynı hanede ikamet etse dahi fiili bakımın gerçekleşmediğinin ve aylığın özürlü için kullanılmadığının tespit edilmesi,

⁵¹ Bkz.: Yön. md. 9/IV.

d) Türk vatandaşlığından çıkarılma, Türk vatandaşlığı muhafaza edilmeksizin yabancı memleket uyruğuna girilmesi,

e) Süreli raporu bulunanlar için rapor süresi dolmasına rağmen yeni raporun bir yıl içinde Vakfa teslim edilmemesi,

f) Aylık almakta iken ikametgâhını başka Vakfın görev alanına girecek şekilde değiştirenler için bir yıl içinde yeni ikametgâhlarındaki Vakfa başvurulmaması,

g) Aylığın bir yıl boyunca aralıksız olarak alınmaması,

ğ) Yedinci maddenin ikinci fıkrasının (a), (b), (ç), (e) ve (f) bentlerinde belirtilen sebeplerle⁵² ya da muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde nafaka almakta olması veya gelir elde etmekte olması sebepleriyle aylık bağlanması koşullarının kaybedilmesi,

h) Muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde gelir elde edebilecek olması veya nafaka alabilecek olması ya da başka sebeplerle muhtaçlık halinin ortadan kalktığı tespit edilmesi”.

Aylığı kesilenlerin yeniden aylık talebinde bulunmaları halinde başvurular yeni başvuru olarak değerlendirilir. Engelli sağlık kurulu raporu geçerlilik süresi “sürekli” olanların kesilme tarihinden itibaren beş yıl içerisinde aylık talebinde bulunmaları halinde rapor istenilmez(Yön md. 11/son).

Aylık almakta olanlar veya aylık sahiplerinin eş, anne, baba, vasi, kayyum, veli veya vekilleri, aylıkların kesilmesini gerektiren durumları üç ay içinde ilgili Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına bildirmekle yükümlüdürler (Yön. md.14/I). Söz konusu yükümlülüğe uyulmadığı ve bu nedenle yersiz olarak aylık alınmaya devam edildiği takdirde kendilerine yapılan ödeme tarihinden geri tahsil edildiği tarihe kadar geçen süre için hesaplanacak kanuni faiziyle birlikte Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca borç tahakkuk ettirilerek, takip ve tahsili sağlanır⁵³.

⁵² Söz konusu hükümdeki sebepler şunlardır; - Hangi ad altında olursa olsun sosyal güvenlik kurumlarından bir gelir veya aylık hakkından faydalananlar ile isteğe bağlı prim ödeyenler dahil olmak üzere sosyal güvenlik kurumlarına uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sigortalı olmayı gerektirecek şekilde bir işte çalışmak, -31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmak, - Muhtaçlık sınırına eşit veya üzerinde mahkeme kararıyla veya bir mevzuat gereği bağlanmış devamlı bir geliri bulunmak,- Kamu veya özel kurum ve kuruluşlarda işe ve ibateleri dâhil olmak üzere sürekli bakımı yapılan veya yaptırılanlar,- Malları ve gelirleri devredilerek bir sözleşmeyle gerçek veya tüzel kişilerce kendilerine bakılmak.

⁵³ İlgili Yönetmelik uyarınca süresi içinde bildirim yükümlülüğüne uyulmuş olmakla veya aylık hakkından feragat talebinde bulunulmakla birlikte, süresinde aylık kesme işlemi yapılmayarak aylıkların ödenmeye devam olunması durumunda geri tahsil olunacak aylık tutarları için kanuni faiz veya Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) aylık değişim oranlarına göre ayrıca bir fark alınmaz (Yön md. 14/II).

2022 sayılı Kanun kapsamında gerçeğe aykırı belge düzenleyenlerin de aylıkları geri alınacağı gibi bu kimseler hakkında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca Cumhuriyet Savcılıklarına suç duyurusunda bulunulur⁵⁴. Nitekim söz konusu Kanun'un 5. Maddesine göre; "Aylığa hak kazanmak üzere düzenlenen belgelerin gerçeğe uymadığı tespit edildiği takdirde, ödenen aylıklar ödeme tarihinden tahsil tarihine kadar Türkiye İstatistik Kurumunca her ay için belirlenen Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) aylık değişim oranları esas alınarak hesaplanacak tutarıyla birlikte geri alınır ve belgeleri düzenleyen ve kullananlar hakkında ayrıca genel hükümlere göre ceza kovuşturması yapılır". Söz konusu gerçeğe aykırı belgeleri düzenleyenlerin kamu görevlisi olması durumunda, haklarında ayrıca idari soruşturma açılır(Yön md. 16/III). Belirtelim ki; 2022 sayılı Kanuna dönem dönem eklenen maddelerle 2022 sayılı Kanun kapsamında yersiz ödenen ve geri alınması gereken aylıklar ile bunlardan doğan ceza ve faizler sürekli olarak terkin edilmektedir^{55, 56}.

D) AYLIK KARARINA İTİRAZ VE YARGI YOLUNA BAŞVURMA

2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlılık engellilik aylığı bağlanabilmesi bakımından Sosyal Yardımlaşma Vakfı Mütevelli Heyetinin yaptığı inceleme ve değerlendirmeler sonucu vermiş olduğu kararlara karşı her türlü itirazlar, öncelikli olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yapılır (Yön. md. 10/

⁵⁴ Konuyla ilgili olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararına göre; "Somut olayda, 2022 sayılı Yasa uyarınca aylık bağlanması için başvuruda bulunan sanığın doldurduğu formdaki bildiriminde yer alan, "herhangi bir kurumdan aylık almadığı" yolundaki beyanınin doğruluğunun, başka bir deyişle muhtaç olup olmadığı, anılan Yasanın 4. maddesi uyarınca çıkarılan Yönetmelik hükümlerine göre idare kurulu, Maliye Bakanlığı, T.C. Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü tarafından araştırılıp incelenmesi gereklidir. Ayrıca, kurumun incelemesi sırasında beyanın gerçeğe aykırılığı tespit edilip başvurunun değerlendirmeye alınmaması karşısında zarar doğduğundan söz etmeye de olanak bulunmamaktadır. Bu itibarla, atılı yalan beyanda bulunmak suçunun unsurları oluşmadığından, sanığın mahkûmiyetine ilişkin Yerel Mahkeme direnme hükmünün bozulmasına karar verilmelidir", **Yargıtay** CGK, Tarih:18.03.2003, Esas Numarası:2003/6-20, Karar.Numarası:2003/41 (<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>).

⁵⁵ Bu hususta son olarak 10.09.2014 tarihli ve 6552 sayılı Kanun ile 2022 sayılı Kanuna eklenen geçici dördüncü maddeye göre; "2022 sayılı Kanun kapsamındaki kişilere bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar yersiz ödenen ve geri alınması gereken aylıklar ile bunlardan doğan ceza ve faizler terkin edilmiştir. İlgililer hakkında herhangi bir adli, idari ve icrai takibat yapılmaz. Yersiz ödemeler kapsamında maddenin yürürlüğe girmesinden önce idare tarafından yapılan tahsilatlar, ilgililerine iade edilmez".

⁵⁶ Bkz.: "02.08.2013 tarihinden önce 2022 sayılı Kanuna göre engelli veya yaşlı maaşlarıyla ilgili yersiz ödeme ya da sehven fazla ödenmiş tutarlar nedeniyle kendisine borç çıkarılmış olan kişilerin bu borçları silinmiştir. Başka bir deyişle, kendisine daha önce borç çıkarılmış kişilerin borçlarının herhangi bir işleme gerek kalmadan kendiliğinden silineceği açıklanmıştır. Mahkemece; yukarıda açıklanan 02.08.2013 tarihinde yürürlüğe giren kanun gereğince inceleme yapılarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir". **Yargıtay** 3. Hukuk Dairesi, Karar Tarihi: 21.01.2014, Esas Numarası: 2014/250, Karar Numarası: 2014/663 (www.legalbank.com).

III). Söz konusu itirazlar vakıf müteveli heyetinin kararına karşılık yazılı olarak yapılmalıdır. Söz konusu itirazda, itiraz gerekçesi varsa bilgi ve belgeleriyle birlikte itiraz dilekçesinde belirtilmelidir. Bundan sonra başvuru sahibinin dosyası vakıf müteveli heyetince tekrar değerlendirilecektir⁵⁷.

İdari işlemler tek yanlı hukuki işlemler olup, idarenin irade açıklaması ile hukuki sonuçlarını doğururlar⁵⁸. Danıştay'ın yaptığı tanıma göre de "idari işlemler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından, kamu hukuku kuralları uyarınca tek taraflı olarak tesis edilen ve re'sen uygulanabilir nitelikte olan hukuki tasarruflardır"⁵⁹. İdari yargıda idari işlemlerin iptali talep edilebileceği gibi idarenin eylem ve işlemlerinden uğranılan zararın giderilmesi de talep edilebilir⁶⁰.

2022 sayılı Kanun kapsamında öngörülmüş olan yaşlılık ve engellilik aylıklarının bağlanmasına, durdurulmasına, kesilmesine, reddine vb. ilişkin verilmiş olan kararlar da idari tasarrufa dayalı idari işlemlerdir. İdari işlemlere ilişkin ihtilafların ise çözüm yeri ise idari yargıdır. Dolayısıyla 2022 sayılı Kanun bakımından ortaya çıkacak uyuşmazlıklarda idari yargının yetkili olduğu konusunda şüphe yoktur. Yargıtay da muhtelif kararlarında 2022 sayılı Kanun kapsamındaki uyuşmazlıkların çözüm yerinin idare yargı olduğuna hükmetmiştir⁶¹. Bununla birlikte 2022 sayılı kanun kapsamında uygulama ve

⁵⁷ **Camkurt**, Mehmet, Zülfi; s. 100.

⁵⁸ **Gözübüyük**, A. Şeref, Tan, Turgut; İdare Hukuku, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2001, s. 367.

⁵⁹ **Danıştay** 10.Daire, Karar Tarihi: 01.07.1987, Esas Numarası: 1987/1159 , Karar Numarası: 1987/ 1458 (**Gözübüyük**, A. Şeref, **Tan**, Turgut; s. 367).

⁶⁰ **Gözübüyük**, A. Şeref/ **Tan**, Turgut; s. 983.

⁶¹ Aynı yönde bkz.: "Görüldüğü gibi davacı ile SGK Başkanlığı (TC Emekli Sandığı) arasında sosyal güvenlik kurumu-sigortalı ilişkisi bulunmamakta olup, SGK Başkanlığı (TC Emekli Sandığı) Devletin 2022 sayılı Yasa gereğince muhtaç durumda bulunan özürllülere yaptığı parasal yardım işinde bu yasanın kendisine açıkça verdiği görev nedeniyle aracılık yapmakta olup, SGK Başkanlığı'nın da 2022 sayılı Yasa gereğince yaptığı işlemler teşkilat yasası olan 5502 sayılı Yasa'ya dayandığından SGK Başkanlığı'nın davacının 2022 sayılı Yasa gereğince aldığı yardımı kesmesine ilişkin işlemi idari bir tasarrufa münceer olup, idari işlemlerden doğan ihtilafların çözüm yeri ise idari yargıdır. Davaya bakmaya adli yargı yeri görevli olmayıp idari yargı yeri görevli olduğundan dava dilekçesinin yargı yolu bakımından reddine karar verilmesi gerekirken, mahkemece işin esasına girilerek yazılı şekilde karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmanedenidir". **Yargıtay** 21.Hukuk Dairesi, Tarih:08.04.2010, Esas Numarası: 2009/5964, Karar Numarası:2010/4051(<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>); Aynı yönde; "Yukarıdaki açıklamalar ışığı altında yapılan değerlendirmeye göre; davalı SGK Başkanlığı (devredilen Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı)'na yönelik asliye hukuk hakimliğine iş mahkemesi sıfatıyla açılan ve görülen inceleme konusu davada, taraflar arasındaki hukuki uyuşmazlığın çözümünde 506 veya 5510 sayılı Kanunun uygulama yeri bulunmadığından, sözü edilen 134 ve 101'inci madde hükümlerine göre sınırlı yetki ile donatılmış iş mahkemeleri görevli olmayıp, bu tür davalar idari yargının görev alanı içerisinde yer almaktadır" **Yargıtay**10. Hukuk Dairesi, Tarih:22.03.2010, Esas

aylık ödeme işlemleri SGK Başkanlığı(T.C. Emekli Sandığı) yerine getirmekte iken 12.7.2013 tarih ve 6495 sayılı Kanun ile bu yetkiler Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına bırakılmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının ise özel hukuk tüzel kişiliği şeklinde örgütlenmeleri⁶² ise bunların yaptıkları işlemlere karşı idari yargıda mı adli yargıda mı dava açılacağı noktasını tartışmaya açık hale gelmiştir.

Kamu hizmeti ile görevlendirilmiş olan özel hukuk tüzel kişileri de bazı yetkiler kullanarak bir takım işlemler yapabilirler. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının da kamu hizmeti ile görevlendirildiklerine şüphe yoktur. Türkiye Futbol Federasyonu'nun tesis ettiği bir işlem ile ilgili olarak Danıştay, salt özel hukuk tüzel kişisi olmanın yapılan işlemin idari işlem olması niteliğini ortadan kaldırmayacağına hükmetmiştir⁶³. Dolayısıyla bu husustaki kanaatimiz kamu hizmeti yaptığına ilişkin şüphe olmayan Sosyal Yardımlaşma

:2009/17926Karar:2010/3967(www.sinerji.com).; Aynı yönde; “Bu durumda, dava konusu işlemin 2022 Sayılı kanununun emredici hükümlerine göre ve idari usullerle tesis edildiği ve olayın her yönüyle kamu hukukuna dayalı olup onun esaslarına uygun olarak cereyan ettiği gözetildiğinde, 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 2/1-a maddesinde belirtilen idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biriyle hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları kapsamında bulunan Sosyal Güvenlik Kurumunca 2022 Sayılı Yasa uyarınca davacıya özürülü aylığı bağlanamayacağı yolunda tesis edilen işlemin iptali istemiyle açılan davanın görüm ve çözümünün idari yargı yerinde görüleceği sonucuna varılmıştır. Açıklanan nedenlerle, davanın görüm ve çözümünde idari yargı görevli olduğundan Şanlıurfa İdare Mahkemesinin görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir” **Uyuşmazlık Mahkemesi** Hukuk Bölümü, Karar Tarihi: 11.11.2013, Esas Numarası: 2013 / 1092, Karar Numarası: 2013 / 1546.

⁶² Bkz.: “SYDV’lerin Yapısı” (<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari/sydvlerin-yapisi>).

⁶³ **Danıştay** 10. Daire, Tarih:17.06.1991, Esas: 1991/1149, Karar: 1991/2286(Gözübüyük A. Şeref, Tan, Turgut; s. 370).; Aynı yönde; “...İdari bir işlemin varlığından söz edilebilmesi için öncelikle işlemin idari bir makam tarafından tesis edilmiş olması gerekmektedir. Ancak, idare adına hareket etmekle beraber idare cihazı içinde yer almayan kuruluş ve organların da idari makam olarak kabul edilmesi gerektiği hususu öğretilmiş de ifade edilmektedir. Keza, özel kuruluşlarca yürütülüyor olsa bile bazı faaliyetlerin «maddi» anlamda kamu hizmeti sayılması sonucunda da hizmetin yürütülmesinin idarece denetlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. ... Şehirlerarası Terminal İşletmesinin üzerine kurulduğu taşınmazın özel niteliğinden kaynaklanan durum nedeniyle işletmesinin iki kamu idaresince kurulan ve adi ortaklık olduğu öne sürülen ortaklık tarafından yerine getirilmesi terminal işletmesinin kamu hizmeti niteliği ortadan kaldırmamaktadır. Kaldı ki adi ortaklık olduğu ileri sürülen ortaklığın yönetim kurulu yürütülen kamu hizmetinin niteliği gereği ... Büyükşehir Belediyesi ile ... Çiftliğinin kadrolu personeli oranından seçilerek atanmaktadır. Kamu hizmetini yerine getiren iki kamu idaresince oluşturulan kuruluş, oluşum biçimi itibariyle de idare yapısı içinde yer almakta: idare hukukuna tabi bulunmaktadır. Bu durumda tek yanlı, kesin ve yürütülmesi zorunlu idari işleme karşı açılan davada idari yargı görevli iken uyuşmazlıkta adli yargının görevli olduğundan bahisle verilen görev ret kararında hukuki isabet görülmemiştir”. **Danıştay** 10.Daire, Karar Tarihi: 21.05.1996, Esas: 1995 / 4326 , Karar: 1996 / 2769 (<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>).

ve Dayanışma Vakıfları'nın 2022 sayılı Kanun kapsamında yapmış oldukları uygulama ve aylık ödeme işlemlerine karşı idari yargıda dava açılması yönündeki içtihadın devam etmesi yönündedir.

İlk derece İdare Mahkemeleri'nin verecekleri kararlara karşı temyiz suretiyle Danıştay'a mı yoksa "İstinaf Kanun Yoluna" mı başvurulması gerekecektir? 2577 sayılı "İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun⁶⁴ ile değiştirilmeden önceki "İtiraz" başlıklı 45. Maddesine göre; "1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu gereğince kamu kurum ve kuruluşları tarafından sosyal yardım amacıyla bağlanan aylık ve yapılan sosyal yardımlarla ilgili uygulamalardan Bölge İdare Mahkemeleri'ne itiraz edilebileceği hükmü mevcuttu. Ancak söz konusu 45. madde, 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun ile değiştirilmiş olup, 2022 sayılı Kanundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda ilk derece mahkemesi kararı karşısında nereye başvurulabileceği ile ilgili bu şekilde açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Belirtelim ki; 6545 sayılı Kanun ile değişmeden önce, itiraz kanun yoluna gidilecek haller kanunda sınırlı olarak sayılmak suretiyle öngörülmüş iken, temyiz itiraz kapsamına girmeyen uyuşmazlıklar için genel kanun yolu niteliğindedir. 6645 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikten sonra ise itiraz kanun yolu kaldırılmış ve istinaf genel kanun yolu olarak düzenlenmiştir^{65, 66}. Temyiz ise sadece Kanunda sayılan hallerle sınırlı olarak başvurulacak bir kanun yolu olarak öngörülmüştür⁶⁷. Zira temyiz yoluna sadece Danıştay Dava

⁶⁴ "Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", Resmi Gazete: Tarih: 28 Haziran 2014, Sayı: 2904.

⁶⁵ Belirtmek gerekir ki; İYUK'un geçici 8. maddesiyle; "İvedi yargılama usulü hariç olmak üzere bu Kanunla idari yargıda kanun yollarına ilişkin getirilen hükümler, 2576 sayılı Kanunun, bu Kanunla değişik 3 üncü maddesine göre kurulan bölge idare mahkemelerinin tüm yurtda göreve başlayacakları tarihten sonra verilen kararlar hakkında uygulanır. Bu tarihten önce verilmiş kararlar hakkında, kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun yollarına ilişkin hükümler uygulanır" hükmü öngörülmüştür.

⁶⁶ Bölge Adliye Mahkemeleri ve Bölge İdare Mahkemelerinin Tüm Yurtda Göreve Başlayacakları Tarihe İlişkin Karar 7 Kasım 2015 gün ve 29525 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır. Kararın tam metni şu şekildedir: "5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 25 ve geçici 2 nci maddeleri uyarınca kurulan ve yargı çevreleri belirlenen bölge adliye mahkemeleri ile; 2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanunun 2 ve geçici 20 nci maddeleri uyarınca kurulan ve yargı çevreleri belirlenen bölge idare mahkemeleri, 20/07/2016 tarihinde tüm yurtda göreve başlayacaktır".

⁶⁷ İYUK md. 46/1'e göre temyiz edilebilecek kararlar şunlardır; a) Düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davaları. b) Konusu yüz bin Türk lirasını aşan vergi davaları, tam yargı davaları

Daireleri'nin nihai kararları ile Bölge İdare Mahkemeleri'nin maddede sayılan davalar hakkında verdikleri kararlar bakımından gidilecektir⁶⁸. Dolayısıyla 2022 sayılı Kanun bakımından ortaya çıkacak uyuşmazlıklarda öncelikle ilk derece idare mahkemeleri ve akabinde istinaf kanun yolu olarak Bölge İdare Mahkemeleri'ne müracaat etmek gerekecektir. Dolayısıyla 6545 sayılı Kanun ile İYUK'un ilgili maddesinin değişmesinden önceki durumu ve şimdiki durumu bakımından 2022 sayılı Kanun kapsamında ortaya çıkacak uyuşmazlıklarda yargı yoluna başvurma noktasında her hangi bir değişiklik olmamıştır.

E) AYLIKLARA İLİŞKİN HACİZ YASAĞI

29.05. 1986 tarihli ve 3294 sayılı "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu"nun⁶⁹ ek ikinci maddesine göre⁷⁰ 3294 sayılı Kanun gereğince yapılan yardımlar ve proje destekleri ile 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince verilen yaşlılık ve engelli aylıkları, kişinin rızası olsa bile haczedilemez, başkasına devir ve temlik edilemez . 28539 sayılı Yönetmelik md. 18/l'e göre de nafakaya ilişkin haklar saklı kalmak kaydıyla, 2022 sayılı Kanun uyarınca bağlanan aylıklar kişinin rızası olsa bile haczedilemez, başkasına

ve idari işlemler hakkında açılan davalar. c) Belli bir meslekten, kamu görevinden veya öğrencilik statüsünden çıkarılma sonucunu doğuran işlemlere karşı açılan iptal davaları. d) Belli bir ticari faaliyetin icrasını süresiz veya otuz gün yahut daha uzun süreyle engelleyen işlemlere karşı açılan iptal davaları. e) Müşterek kararnameyle yapılan atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri ile daire başkanı ve daha üst düzey kamu görevlilerinin atama, naklen atama ve görevden alma işlemleri hakkında açılan iptal davaları. f) İmar planları, parselasyon işlemlerinden kaynaklanan davalar. g) Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu ve Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunca itiraz üzerine verilen kararlar ile 18/11/1983 tarihli ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanununun uygulanmasından doğan davalar h) Maden, taşocakları, orman, jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular ile ilgili mevzuatın uygulanmasına ilişkin işlemlere karşı açılan davalar ı) Ülke çapında uygulanan öğrenim ya da bir meslek veya sanatın icrası veyahut kamu hizmetine giriş amacıyla yapılan sınavlar hakkında açılan davalar. i) Liman, kruvaziyer limanı, yat limanı, marina, iskele, rıhtım, akaryakıt ve sıvılaştırılmış petrol gazı boru hattı gibi kıyı tesislerine işletme izni verilmesine ilişkin mevzuatın uygulanmasından doğan davalar. j) 8/6/1994 tarihli ve 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yapıtırılması Hakkında Kanunun uygulanmasından ve 16/7/1997 tarihli ve 4283 sayılı Yap-İşlet Modeli ile Elektrik Enerjisi Üretim Tesislerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışının Düzenlenmesi Hakkında Kanunun uygulanmasından doğan davalar k) 6/6/1985 tarihli ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun uygulanmasından doğan davalar.

l) 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun uygulanmasından doğan davalar. m) Düzenleyici ve denetleyici kurullar tarafından görevli oldukları piyasa veya sektörle ilgili olarak alınan kararlara karşı açılan davalar.

⁶⁸ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Çınar, Sinan; "İdari Yargı Mercilerince Verilen Kararlara Karşı Yapılan Bireysel Başvurularda Başvuru Süresi" TBB Dergisi 2015 (118), s. 80 vd.

⁶⁹ RG, 14.06.1986, 19134.

⁷⁰ Bu hüküm 04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Kanun'un 18. maddesi ile eklenmiştir.

devir ve temlik edilemez. Belirtelim ki; ilgilinin rızası dahi olsa haciz yasağı ortadan kalkmaz. Muhtaç olanları koruyan bir düzenleme olması ve emekli aylıklarının haciz edilemeyeceğine dair düzenlemeyle de paralel nitelikte olması bakımından bu yasağın isabetli bir düzenleme olduğu doktrinde ifade edilmiştir^{71, 72}.

F) SAĞLIK YARDIMLARI

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 60/I, c, 3 maddesi hükmü uyarınca 2022 sayılı Kanun'un kapsamında olanlar genel sağlık sigortalısı sayılır. Aynı Kanun'un 87/I,c maddesi uyarınca 2022 sayılı Kanun kapsamındakilerin primlerinin ilgili kamu idaresince ödenmesi öngörülmüştür^{73, 74}. Şöyle ki; genel sağlık sigortalısı sayılan 2022 sayılı Kanun'un kapsamındaki kişiler için her ay otuz tam gün genel sağlık sigortası primi ödenmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir⁷⁵.

5510 sayılı Kanun'un 67/a maddesi uyarınca 2022 sayılı Kanunun kapsamında olanlardan sağlık hizmetlerinden ve diğer haklardan yararlanabilmek için sağlık hizmeti sunucusuna başvurduğu tarihten önceki son bir yıl içinde toplam 30 gün genel sağlık sigortası prim ödeme gün sayısının olması şartı aranmaz.

⁷¹ Arıcı, Kadir; Türk Sosyal Güvenlik, s. 528.

⁷² Aynı yönde; "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki 2022 Sayılı Kanuna göre bağlanmış aylıklar, bu kanunun salt başlığındaki anlatımla dahi belirgin amacı nedeniyle İİK 'nun 82. maddesinin 1. fıkrasının 10. bendinde yazılı maaşlar niteliğindedir. Sözcüklere dar ve sınırlı bir anlam vererek, devletin ve aracı olarak görevlendirilen T.C Emekli Sandığı'nın bir <Muavenet sandığı veya cemiyet> niteliğinde olmadıklarına ve bu nedenle bu aylıkların İİK. nun 82/1-10. bendi kapsamına giremeyeceğini düşünmek amaçsal yorum önceliği ilkesi ile bağdaşmaz. Önemli olan, bu aylığı hangi kuruluşun bağladığı değil, niçin bağladığıdır. Karar tarihi itibarı ile bu aylıklar için, benzeri yasaların aksine, 2022 sayılı Yasada özel bir haczedilmezlik kuralının öngörülmemiş olması, aksinin öngörüldüğüne değil, aynı doğrultuda bir genel hükmün varlığına bağlanmalıdır. Kaldı ki Dairenin bu yöndeki görüşü, karar tarihinden sonra 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununda 6353 sayılı kanun ile yapılan değişiklik ile eklenen Ek Madde 2 ile "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun gereğince verilen yaşlılık ve özürülü aylıkları, kişinin rızası olsa bile haczedilemez, başkasına devir ve temlik edilemez" hükmü getirilerek yasal mevzuatta da açıkça belirtilmiştir. O halde mahkemece borçlunun 2022 sayılı Kanuna göre bağlanmış aylığı üzerine konulan haczin kaldırılmasına karar verilmesi gerekirken istemin tümünden reddi isabetsizdir" Yargıtay 12.Hukuk Dairesi, Karar Tarihi: 22.11.2012, Esas Numarası: 2012 / 16683 , Karar Numarası: 2012 / 34378 (www.sinerji.com).

⁷³ Göktaş, Murat/ Çakar, Erden /Özdamar, Murat; s. 100.

⁷⁴ Genel sağlık sigortasına tabi olan 2022 sayılı Kanun kapsamında aylık alanların genel sağlık sigortası primi prime esas kazancın %12'sidir(5510 md. 81/f).

⁷⁵ Bkz.: 5510 md. 88/III: "60 ıncı maddenin birinci fıkrasının (b), (c), (d) ve (g) bentleri gereği genel sağlık sigortalısı sayılanlar için, her ay otuz tam gün genel sağlık sigortası primi ödenmesi zorunludur".

Bununla birlikte 2022 sayılı Kanun kapsamında olan genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sağlık hizmetlerinden ve diğer haklardan yararlanabilmeleri için sağlık hizmet sunucularına başvurduklarında acil haller hariç olmak üzere (acil hallerde ise acil halin sona ermesinden sonra); biyometrik yöntemlerle kimlik doğrulamasının yapılması⁷⁶ ve/veya nüfus cüzdanı, sürücü belgesi, evlenme cüzdanı, pasaport veya Kurum tarafından verilen resimli sağlık kartı belgelerinden birinin gösterilmesi zorunludur (5510 sayılı Kanun md. 67).

SONUÇ

Ülkemizde muhtaçlığın giderilmesi bağlamında oluşturulan mevzuat bağlamında koruma karakterli sosyal yardımlar; 65 yaşını doldurmuş muhtaç, kimsesiz vatandaşlara yapılan sosyal yardımlar, bakıma muhtaç 18 yaş üstü engelli vatandaşlar ile 18 yaş altı bakıma muhtaç engelli yakını mevcut olan vatandaşlara yapılan yardımlar, muhtaç durumdaki vatandaşlara yapılan sosyal yardımlar, kot kumlama işçilerine (silikozis hastalarına) yönelik yardımlar, muhtaç durumdaki sanatçılara yapılan sosyal yardımlar ve doğal afetlerden zarar görenlere yapılan sosyal yardımlar şeklinde sıralanabilir.

Koruma karakteri taşıyan sosyal yardımlardan bilhassa 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun” ile getirilen düzenleme ülkemizde uygulanmakta sosyal yardım sisteminin en önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Zira Cumhuriyet Tarihi’nin finansmanı doğrudan kamu kaynaklı, kapsamı belirgin ve modern nitelikli ilk sosyal yardım uygulaması “65 Yaş Aylığı” olarak da bilinen söz konusu hukuki düzenlemedir. 2022 sayılı Kanun bakımından yaşlı ve muhtaç kimseler yanında muhtaç durumdaki engelli vatandaşlar ve hatta belirli şartlar dâhilinde muhtaç engellilere bakan yakınları da kapsama alınmıştır. Dolayısıyla 2022 sayılı Kanun kapsamında yardımda bulunanlar, gelirleri ve durumları bakımından toplum içinde en fazla korunmaya ihtiyacı olan kesimlerdir.

2022 sayılı Kanun bakımından aylık bağlanabilmesi için Türk vatandaşı olmak, 65 yaşının üzerinde veya engelli olmak, kimsesiz ve muhtaç olmak gibi şartlar, ikametgâh adresinin bulunduğu sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarınca değerlendirme sürecine tabi tutulmaktadır. sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının ise özel hukuk tüzel kişiliği şeklinde örgütlenmeleri ise bunların yaptıkları işlemlere karşı idari yargıda mı adli yargıda mı dava açılacağı noktasını tartışmaya açık hale gelmiştir. Uyuşmazlık Mahkemesi’nin; sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının 3294 sayılı Kanun gereğince

⁷⁶ 1/3/2012 tarihli ve 6283 sayılı Kanununun 1 inci maddesiyle, bu fıkrada yer alan “nüfus cüzdanı” ibaresinden önce gelmek üzere “biyometrik yöntemlerle kimlik doğrulamasının yapılması ve/veya” ibaresi eklenmiştir.

Medenî Kanun'daki hükümlere göre tescil ettirildiği, özel hukuk tüzel kişisi olduğu ve bu itibarla sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ile ilgili her türlü uyuşmazlığın, adli yargıda çözümlenmesi gerektiği yönündeki kararlarına katılmıyoruz. Zira kamu hizmeti yaptığına ilişkin şüphe olmayan ve üstelik mütevellî heyetlerinin tamamı kamusal/idari birimlerden katılımcılardan oluşan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları tarafından tesis edilen işlemlere karşı idari yargıda dava açılması gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim Danıştay da birçok kararında, salt özel hukuk tüzel kişisi olmanın yapılan işlemin idari işlem olması niteliğini ortadan kaldırmayacağına hükmetmiştir.

KAYNAKÇA

Alper, Yusuf; Sosyal Sigortalar Hukuku, 7. Bası, Ağustos 2015, Dora Yayınları, Bursa 2015.

Arıcı, Kadir; Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitabevi, Ankara 2015.

Camkurt, Mehmet, Zülfi; “Yaşlılık ve Yaşlıların Sosyal Güvenliği Kapsamında 65 Yaş Aylığı Bağlanması İşlemleri”, Kamu-İş 2014; C:13, Sayı: 3. s. 71-106.

Çınar, Sinan; “İdari Yargı Mercilerince Verilen Kararlara Karşı Yapılan Bireysel Başvurularda Başvuru Süresi” TBB Dergisi 2015 (118), s. 51-98.

Göktaş, Murat/Çakar, Erden/Özdamar, Murat; Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011.

Gözübüyük, A. Şeref/ Tan, Turgut; **İdare Hukuku, 2. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2001.**

Güzel, Ali/Okur, Ali Rıza/Caniklioğlu, Nurşen; Sosyal Güvenlik Hukuku, Beta Yayınları, 16. Bası, İstanbul 2016.

Korkusuz, Refik/Uğur, Suat; Sosyal Güvenlik Hukuku, Ekin Yayınları, Bursa 2015.

Metin, Onur; “Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar”, Çalışma ve Toplum, 2011/1, s. 179-200.

Olgaç, Cüneyt; “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanmasında Usul ve Esaslar”, Sosyal Güvenlik Dünyası, Yıl:12, Sayı:61, s. 18-23.

Özdamar, Murat/Çakar, Erden; “Muhtaç Yaşlılar ile Engellilere Aylık Bağlanması ve Bunların Bakımını Üstlenenlere Evde Bakım Ücreti Ödenmesinin Şartları”, İş ve Hayat Dergisi, Yıl:1, Sayı:2. s. 169-183.

Özdemir, Cumhuriyet Sinan; “65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması”, Sosyal Güvenlik Dünyası, Yıl:9, Sayı:41, Ocak-Şubat 2007, s.91-98.

Sözer, Ali Nazım; Türkiye’de Sosyal Hukuk, Ankara, 1994.

Uşan, Fatih; Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Seçkin Yayınları, Ankara 2009.

Üçışık, H.Fehim; Sosyal Güvenlik Hukuku, Ötüken Yayınları, İstanbul 2015.

Tuncay, A. Can/**Ekmekçi**, **Ömer**; Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Yayınları, 18. Bası, İstanbul 2016.

Yüksel, Hasan; Sosyal Güvenlik Hukuku, Ekin Yayınları, Bursa 2016.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.sosyalyardimlar.gov.tr>.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>.

www.legalbank.com.